

III.
Hoofdst.

Dit alles wordt zo lang herhaald tot dat het scheffel, het welk zich buiten de mogelijkheid vindt om te ontkomen, is afgemaakt, het geen egter niet geschiedt voordat het van woede, door de pijn der wonden veroorzaakt, brult, af en aan loopt, en zich op den grond om en om wentelt. Het is in die oogenblikken dat de Hottentotten al hunne behendigheid doen blyken om zich aan het gevaar te onttrekken, en al hunnen moed om het dier af te wagten en aan te vallen. Het wild, somtyds wel merkende dat zyne party al te sterk is, neemt de vlugt eer het is ingesloten. De Hottentotten zetten het dan na, en houden niet op, voordat de rug vol is met schigten en Hasagayen, welker punten vergiftigd zyn. Dit hebbende uitgewerkt, houden zy zich te vrede met het gewonde scheffel in het oog te houden. Welhaast begint het vergift zich door de aderen te verspreiden, en doet het Dier dood ter aarde vallen. Een Europeaan zoude zwarigheid maken om van zulk vleesch te eten, doch de Hottentot bekommert zich daaromtrent in het geheel niet, maar stelt vast dat het vergift, op het wild werkende, al zyne kragt verloren heeft. Zy vernoegen zich dan met het stuk, het welk rondom het yzer van de schigt of de Hasagaye zit, weg te werpen, dewyl dit door het vergift is opgezwollen, maar al het overige eten zy zonder eenigen schroom.

Niet

Niet altyd vallen zy de Olifanten, de III. Rhinocerosen en Elanden met openbaar Hoofdst. geweld aan. Tegen zulke Dieren gebrui- Kuilen, ken zy ook middelen, die minder gevaarlyk waarin de en gemaklyker zyn. De Olifanten gaan Olifanten altyd met gantsche troepen drinken, en gevangen worden. en houden eenen geregelden weg. Daar zy ongemeen zwaar zyn, kent men zonder moeite de plaatsen, door welken zy gewoon zyn te gaan, aan de diepe voetstappen, die zy maken van hun verblyf aftot aan hunne drinkplaatsen toe; en het is op dien weg dat de Hottentotten strikken leggen om hen te vangen. Ten dien einde graven zy een gat van zes of agt voeten diep, en van byna vier voeten middel-lyns. In het midden van dit gat zetten zy eenen paal, welke van boven puntig is, en gelyk moet staan met den grond, die rondom het gat is; zy vullen de ruimte aan met bladeren en gewassen, zodat alles zich gefloten en vast vertoont. Opdat de vernuftige dieren niet mogen merken dat 'er een val voor hun gesteld is, wordt alles zelfs met een weinig zands overdekt. De Olifanten, langs hunnen weg voortgaande, is 'er doorgaans wel een, die in den kuil komt te vallen. Dewyl dezelve te klein is om het gantsche ligchaam van zulk een groot beest te bevatten, valt het 'er flegts met de voorste pooten in, en schiet met de borst, of met eenig ander gedeelte van het lyf, op den paal, zonder dat het in staat is om zich van denzelven los te maken. Hoe meer pogingen het hiertoe aanwendt, hoe

III. hoe het zich vaster werkt. De Hottentotten, die zich in eene hinderlage gehouden hebben, komen dan te voorfchyn; en voor dat het dier nog dood is, klimmen zy reeds op deszelfs rug, en maken het af door middel van zeer grote steenen. Somtyds openen zy met hun mes zelfs eene ader van het fchepsel.

Na dat het gestorven beest in de *Kraal* gebragt is, vergaderen al de mans rondom het zelve, om op het vleesch vergast te worden, en fcheiden niet voor dat hetzelve is opgegeten. Zelden kan men op deze wyze 'er meer te gelyk vangen. Zo ras de overigen dit ongelukkig fchepsel hebben zien vallen, nemen zy fchielyk de vlugt, en verlaten het zo fpoedig zy kunnen, even als een oude Steenbok verlaten wordt van den koppel, waartoe hy behoort.

De Hottentotten hebben onder zich eene foort van Ridder-orde, waartoe het eene grote eer is te behooren. Wel is waar dat zy door geenen byzonderen naam wordt aangeduid, en dus ftaat het aan den Lezer 'er eenen aan te geven; maar zy is egter al te merkwaardig om ons niet met eene naauwkeurige befchryving van dezelve bezig te houden.

Wanneer een Hottentot alleen eenen Leeuw aanvalt en vankant maakt; wanneer hy eenen Tyger, Luipaard, Olifant, Rhinoceros of Eland ombrengt, dan wordt hy voor een Held van den eerften rang gehouden en Ridder gemaakt. Dus weet ieder
volk

De Hottentotten hebben eene foort van Ridderorde.

Wyze waarop de Hottentotten tot Ridders gehuldigd worden.

volk met de menschlyke trotschheid voor- III.
 deel te doen. Zo ras de overwinnaar Hoofdst.
 is weergekeerd, begeeft hy zich in zyne
 hut, en gaat op zyne hurken nederzitten
 om uit te rusten. Niet lang in dezen stand
 geweest zynde, krygt hy een bezoek van
 eenen der oudsten van de *Kraal*, als afge-
 vaardigden van al de mannen, om hem ge-
 luk te wenschen wegens de roemrugtige
 daad, welke hy heeft uitgevoerd, en hem
 te bedanken voor den zonderlingen dienst,
 welken hy aan zyne Natie bewezen heeft.
 Hy besluit zyn Kompliment met te zeggen,
 dat de mans van de *Kraal* hem verwagten,
 om hem den eerbied, dien zy aan zynen
 heldenmoed verschuldigd zyn, te bewyzen.
 Op deze woorden ryst de Hottentot wel te
 vrede overeind, en begeeft zich, nevens
 den Afgevaardigden, met eene fiere hou-
 ding, naar het midden van de *Kraal*, waar
 hy de mans vergaderd vindt. Daar gaat
 hy weder op eene mat, welke ten dien ein-
 de geschikt is, op zyne hurken nederzitten.
 De gantsche vergadering schikt zich rondom
 hem in denzelfden stand. Men ziet de
 blydschap op het gelaat van den Held, en
 op dat van zyne vrienden geschilderd. De
 Grysaart, die hem medegebragt heeft, ryst
 vervolgens met veel deftigheids op, en be-
 sproeit hem met zyn water van het hoofd
 tot de voeten. Hoe gunstiger hy den Held
 is, hoe natter hy hem maakt, dewyliemand
 groter eer wordt aangedaan, naar mate hy
 meer bewaterd wordt. De andere doet al
 wat hy kan om geen droppel te verliezen.

III. Voor den aanvang der plegtigheid heeft hy
 Hoofdst. wel gezorgd om groefjes te maken in het
 ver, waarmede zyn lyf besmeerd is, en naar
 mate het water valt, wryft hy zich, opdat
 het overal wel doordringe. Wanneer de
 Grysaart geen water meer maken kan, dan
 ontsteekt hy eene pyp tabak of *Dacha*, en
 na 'er twee of drie halen uit gedaan te heb-
 ben, geeft hy die aan zodanigen nit den
 kring, dien hy verkiest. Deze maakt 'er
 hetzelfde gebruik van, en de pyp gaat van
 hand tot hand voort, tot dat zy uitgerookt
 is, zonder dat de Held 'er zyn deel van
 krygt; hy heeft niets anders dan de asch,
 die de grysaart hem over het ligchaam strooit.
 De zegepralende Hottentot agt zich door
 dit alles dermate vereerd dat hy zyn gantsche
 ligchaam wryft, om de asch met het ver,
 waarmede hy besmeerd is, te vermengen;
 hy is bang om 'er iets, hoe weinig ook, valt
 te laten te leur gaan. Op zulk eene wyze
 wordt hy tot Ridder gehuldigd. De gant-
 sche vergadering ryst op, en haast zich om
 hem geluk te wenschen met de grote eer,
 welke hy verkregen, en te bedanken voor
 den dienst, welken hy aan zyn land gedaan
 heeft. Hy beschouwt zich, na deze pleg-
 tigheid, als ten top van glorie verheven;
 nimmer komt hy te voorschyn, zonder de
 blaas van het Dier, dat hy afgemaakt heeft,
 aan zyne hairen gehangen te hebben. Door
 zynen trotfchen en agtbaeren tred, schynt hy
 de hoogagting van zyne medeburgeren te
 vorderen, en eisch te maken op de blyken
 van eerbied, waartoe de gewoonte hem
 regt

regt gegeven heeft, en die hem nimmer III.
 door eenig mensch geweigerd worden. Hoofdst.

De Hottentotten beschouwen de moeiten Hoe de
 en gevaren die aan de jagt vast zyn, groter Hotten-
 dan die van den oorlog, en zy meenen dat totten
 er meer moeite, kragt en dapperheid noo- zich na
 dig is om een uur lang tegen een wil i beest hunne
 te vegten, dan om eenen gantschen dag hulding
 tegen den vyand te sryden gedragen.
 Dus vor-
 dert de gewoonte ook dat men iemand,
 die een wild dier, als een Leeuw, Ty-
 ger of Luipaard heeft afgemaakt, tyd gee-
 ve om zyne kragten te herstellen, en zyne
 dierlyke geesten weder te krygen. Die
 tyd is bepaald op drie dagen. Zoras
 derhalven de inhuldiging geschied is, wykt
 de ingehuldigde naar zyne hut, waar hy
 gedurende den gemelden tyd blyft rusten,
 zonder 'er, om welke reden het ook zyn
 moge, uit te komen. Hy is ontslagen van
 zich in openbare byeenkomsten te laten
 vinden, en men laat hem volkomen op
 zyn gemak uitrusten. Gedurende dien
 tyd eet hy de beste en voedzaamste spy-
 zen, welke zyn land verschaft. Hy heeft
 geene gemeenschap met zyne vrouw, die Gedrag
 zelfs by deze gelegenheden gewoon is, van de
 nadat zy haare koeyen gemolken heeft, vrouwen
 door het veld te gaan spanfieren, en niet der
 voor den avond terug te komen om voor nieuw
 haare kudde te zorgen. Zy blyft tot aan gehuldig-
 den.
 den nacht toe buiten, en komt dan, zo
 weinig gerugt makende als mooglyk is, in
 haare hut. Dikwyls gaat zy zelfs, wan
 neer zy vreest dat zy haaren man zoude
 Z 2 stoo.

III. **Hoofdst.** stooren, in het een of ander hol daarom-
 trent. Gedurende al dien tyd leeft zy
 zeer zuinig, en eet maar even zo veel als
 zy noodig heeft om te blyven leven. Niet
 voor den morgenstond van den derden dag
 komt zy by haaren man, die haar met een
 hartelyk genoegen ontvangt, en duizend
 betuigingen doet van zyne genegenheid.
 Om zyne blydschap te toonen slagt hy een
 schaap, en noodigt zyne bureu ter feest.
 Dezen zyn zeer gewillig om de noodiging
 aan te nemen, en de vrouw geluk te
 wenschen wegens het genoegen dat zy
 heeft, van weder in de armen van
 haaren man ontvangen te worden,
 en daardoor in zyne glorie te deel-
 len.

Redenen van dit gedrag der vrouwen. *Kolbe* zegt dat hy op zekeren dag, ter-
 wyl hy bezig was met de reden van dit
 gedrag van de vrouwen der nieuw gehul-
 digden te onderzoeken, eenen Hottentot
 aantrof, die zeide dat dezelve ten klaarsten
 in het oog liep. „ De Held (zeide hy)
 „ heeft in dezen tyd begeerte om te
 „ rusten, om zyne kragten en geesten te
 „ herstellen. Dit nu zoude hy niet kun-
 „ nen doen, wanneer zyne vrouw zich niet
 „ van hem verwyderd hield. De sexe is
 „ vol van aanvalligheden, tegen welke
 „ het moeielyk is zich te verzetten. Men
 „ kan de bewegingen van het vleesch niet
 „ dan met moeite tegengaan; en indien
 „ de Held, die voor heeft van zyne ver-
 „ moeidheid uit te rusten, gemeenschap
 „ met zyne vrouw hield, zoude hy zyne
 „ kragt

„ kragten, welke hy wenscht te herstellen, III,
 „ nog meer verpillen: want niets verzwakt Hoofdst,
 „ de mans zo veel als vleeschlyke gemeen-
 „ schap met vrouwen. De laatstgemel-
 „ den moeten, in dezen tyd van afzon-
 „ deringe, matiglyk leven, omdat zy,
 „ wanneer het haar vry stond, goede fier
 „ te maken, zich zouden kunnen verhit-
 „ ten, en de omhelzingen haarer mannen
 „ al te driftig zoeken. Gy weet hoe ver-
 „ nuftig zy zyn, wanneer het op de vol-
 „ doening haarer lusten aankomt, en de
 „ nagt verschaft maar al te veel aanleiding
 „ om deze te zoeken. Indien de man,
 „ om zich te sparen, weigerde aan de
 „ wenschen van zyne verliefde vrouwe te
 „ beantwoorden, dan zoude het te vreezen
 „ zyn dat zy derzelver vervulling in de
 „ armen van een' ander' zoude tragten te
 „ vinden". ——— De Hottentot besloot
 (volgens het verhaal van den genoemden
 Schryver) zyne reden met deze vrage:
 „ Wel nu, myn vriend, wat dunkt u?
 „ Zyn dit geene goede en voldoende rede-
 „ nen"? *Kolbe* erkent wel dat in dit berigt
 eenige verandering in de orde en schikking
 der woorden plaats heeft, maar geeft het
 egter op als in het wezenlyke overéén-
 komstig met de redengeving van den Hot-
 tentot. Hy neemt hieruit gelegenheid om
 aan te merken dat men te veel van de
 domheid van dit volk gezegd heeft. Wy
 agten het met hem waarschynlyk dat de
 hier gegevene reden egter niet voor de eenig.

III. *ste* van deze gewoonté moet gehouden
 Hoofdst. worden.

De Hot- Ten opzichte van de jagt hebben wy hiér
 tentotten niets meer by te voegen, dan dat ieder Hot-
 mogen tentot, tot welke Natie of Kraal hy ook
 door het béhoore, vryheid heeft om overal in het
 gantsche land vry land der Hottentotten te jagen. Hy mag
 jagen, vryelyk allerlei wild vervolgen, en waar hy
 zulks gevoeglyk oordeelt, zonder te vrezen
 dat hy aan iemand ongenoegen zal geven.
 Wanneer hy het zelfs noodig agt om hulp
 te vragen, zal niemand hem dezelve weige-
 ren, maar ze verleenen, zonder aandeel in
 dé vangst te eischen.

Wyze, Thans moeten wy de wyze, waarop de
 waarop de Hottentotten gewoon zyn te vischen, be-
 de Hot- schryven. *Vogel* beweert dat die konst hun
 tentotten vischen. volstrektelyk onbekend is, en is de eenigste
 vischen. niet, welke dit gevoelen voorstaat. *Meister*,
Marperger en andere Schryvers zyn in dezelf-
 de dwaling vervallen. Zie hier waarop hetgeen
 zy ten dezen aanzien van de Hottentotten
 zeggen, uitkomt. „ De Hottentotten, die
 „ digt aan de zee wonen, hebben geenerlei
 „ werkruig om visch te vangen, en zy zyn
 „ volstrektelyk onkundig van alles wat tot
 „ het varen behoort. Al wat zy van de
 „ scheplelen, die de zee bewonen, eten,
 „ bestaat in doode vischen, die op strand
 „ geworpen worden”. Men ziet hieruit hoe
 yer de stoutheid der reizigers in hunne ver-
 tellingen gaat. Hoe kan men beweeren dat
 de Hottentotten niets van de vischerye
 weten, daar zy in staat zyn om de Euro-
 peanen, die aan de Kaap wonen, in deze
 konst

konst te onderwyzen? Zy kumen zich III.
 zelfs niet herinneren dat 'er ooit een tyd Hoofdst.
 geweest is, waarin hunne Natie die konst
 niet zoude geoeffend hebben. Zee en Rivie-
 ren verschaffen hun Visch. Velen hunner
 leggen zich eeniglyk op het vischen toe.
 Hoeken, snoeren, netten, een puntigstok Hun
 of een puntig yzer, zyn de werktuigen, vischtuig.
 waarvan zy zich bedienen. Somtyds van-
 gen zy zelfs de vischen met de hand.

Voorafgerigt op het gebruik van netten
 weten zy egter ongemeen wel wat het beste
 aas is voor verschillende soorten van vis-
 schen. Daar is egter geen aas, het welk
 onder hen gemeener in gebruik is dan wa-
 tervliegen. Voor de komst der Hollanderen
 aan de Kaap waren hunne hoeken slegts
 omgebogen stukjes yzer, maar na dien tyd
 hebben zy zich van hoeken voorzien, die
 op de Europeaanfche wyze gemaakt zyn.

Hunne vischnetten zyn gemaakt van Hoe zy
 zenuwen of ingewanden van beesten. Wan- met net-
 neer zy met dit tuig vischen, en in de zee ten vis-
 zeer veel visch ontdekken, dan fluiten zy schen.
 uit al hun vermogen om die te lokken. Dit
 gerugt heeft doorgaans eene wonderbare
 uitwerking. Indien het geraas van de zee
 het gefluit verdooft, dan beginnen zy luid-
 keels te schreeuwen, en wel ver dat de visch
 daarvan zoude schrikken, ziet men die met
 grote hoopen rondom het aas verschynen.
 Voor het overige is de visch zeer graag om
 te byten, en de Vischers vangen 'er ge-
 meenlyk meer dan zy in eene reize kunnen
 mede nemen. Wanneer zy in de zee op de

III. rotfen vischen , dan winden zy de visch,
 Hoofdst. die zy vangen, in hunne *Krosfe*, of in eenen
 lederen zak, van welken zy zich voorzien
 hebben. — De Europeanen, die zich aan
 de Kaap bevinden, erkennen openhartiglyk
 dat de Hottentotten veel handiger zyn in
 het uitwerpen en ophalen der netten dan
 zy.

Hoe zy
 den stok
 of hun
 puntig
 yzer ge-
 bruiken.

Van hun yzer of hunnen stok bedienen
 zy zich alleenlyk in de rivieren en kreeken
 of kleine inhammen. Zy gaan tot den
 middel toe in het water, en somtyds wel
 verder; zy loopen zagties van den eenen
 naar den anderen kant, totdat zy eenige
 visch onder hunne voeten voelen; dan ste-
 ken zy naar dezelve met hunne schigt of
 hun puntig werktuig, en halen ze uit het
 water, bedienende zy zich, wanneer het
 zelve niet zeer diep is, van hunne hand.
 In den eersten opslag schynt het dat hunne
 vangst niet zeer overvloedig zyn kan, ten
 minsten in gevalle zy zich slegts van hunne
 handen of van hunne schigten bedienen.
 Ondertusfchen vangen zy, wanneer in de
 havens van de Kaap menigvuldige *Rog* is,
 (eene soort van visch, die 'er in de maanden
 Juny, July en Augustus by duizenden aan-
 komt,) eene groote menigte van dezelve,
 alleenlyk met behulp van de gemelde werk-
 tuigen. Wanneer de zee ebt, dan blyven
 in de spleten der rotfen verscheidene soorten
 van kleine vischjes, die de Hottentotten in
 eene grote hoeveelheid met de hand van-
 gen. In het byzonder vangen zy op deze wyze
 zeer vele Klipyvischen; doch dewyl die

zonder schubben zyn , durven zy ze niet III.
eten ; zy brengen ze derhalven aan de Eu. Hoofdst.
ropeanen , die 'er zeer veel van houden , en
ze onder de smakelykste spyzen tellen.

Zy maken in het vischen geen gebruik De Hot-
van schuiten. Wanneer zy in de zee- visch tentotten
willen vangen , dan gaan zy naar eene rots , zyn zeer
en zwemmen , en keer n ook zwemmende goede
weder te rug. Zy voeren hunne *Krosse* , of zwem-
den zak , die geschikt is om 'er de gevan- mers.
gen visch in te doen , op hun hoofd met
zich. Deze vrugt belemmert hen geenszins
in het voortspoeyen. Lerhalven moet men
hen voor de beste en stoutste zwemmers
houden , die ergens te vinden zyn Hunne
manier van zwemmen heeft zelfs iets onge-
meens en treffends , zodat men by andere
Natiën bezwaarlyk iets dergelyks zal be-
speuren Zy houden zich regt overeinde.
Hun hals blyft geheel boven het water , zo
wel als hunne armen , welke zy om hoog
steken : zy bedienen zich van hunne voeten
om voort te gaan , en zich in evenwigt te
houden , doch het is moeyelyk te begrypen
hoe zy in staat zyn om ze dus te doen spelen.
Alles wat men met zekerheid kan zeggen is
dat zy zeer schielyk voort spoeden. Zy
houden de oogen nederwaards , en zyn
genoegzaam in den zelfden stand , alsof zy
op het vaste land voortgingen. De zee
moge woelen ; de golven mogen zich ver-
heffen , zy schynen geen gevaar te vrezen ;
dan zelfs is het dat zy allerliefst willen
zwemmen , of liever dansen. De golven ,
die

III. die men zoude denken dat hen moesten overftelpen, doen hen op en neer gaan.

Hoofst.

Tot deze Afdeeling behooren ook ongetwyfeld de byzonderheden, welke tot de Genees- en Heelkunde der Hottentotten betrekking hebben. Van dezen heeft *Kolbe* ongemeen breed opgegeven. Hy erkent wel dat 'er vele dwaze inbeeldingen en bygelovigheden in plaats hebben, maar beweert egter dat beide die konften, zo als dezelve onder hen in gebruik zyn, verfcheidene nuttige dingen bevatten, die wel verdienen in aanmerking genomen te worden. — De Hottentotfche Geneesheeren, die tevens Heelmeesters zyn, flagen (volgens den genoemden Schryver) dikwyls ongemeen wel, en doen fomtyds genezingen, die de bekwaamfte Geneesheeren of Heelmeesters onder de Europeanen zich tot eer zouden mogen rekenen. Zy hebben kennis aan een groot aantal Planten en uitmuntende wortelen, welke hun Land voortbrengt, zodat zy niet zelden deze geneesmiddelen in haglyke gevallen met eenen verwonderlyken uitlag gebruiken. Vader *Tachard* heeft hun reeds dit getuigenis gegeven. Zy voeren ook hunne Chirurgikale operatiën op huune wyze uit. Zy doen aderlatingen, zy koppen, en verrigten meer andere dingen, met eene handigheid, waarvan men geen weerga vindt, fchoon zy nimmer eenig lyk ontleed hebben of zagen ontleeden, maar alleenlyk dieren flagten, en geene andere werktuigen kennen dan een gemeen mes, eenen koelhoorn, en het been

van

van zekeren vogel, waarvan wy reeds gespro- III.
 ken hebben. *Boëving* zegt dat de Hottentotten Hoofdst.
 in alle hunne ziekten, zo in, als uitwendige
 eeniglyk hunne toevlugt nemen tot koppen
 en balsamen. Maar *Kolbe* beweert dat deze
 man zich zekerlyk weinig heeft toegelegd om
 dit stuk te onderzoeken, of dat men hem
 zeer verkeerdelyk onderrigt heeft. Ten
 minsten is het zeker dat dit volk zalven en
 pleisters gebruikt, en dat her zich daaren-
 boven van vele inwendige middelen bedient.
 Men moet egter erkennen dat zy niets van
 het beste gedeelte dier middelen, welke in
 Europa in gebruik zyn, weten. De krui-
 den die zy gebruiken, zyn zeer weinig in
 getal, en de wyze waarop zy dezelve berei-
 den, is ongemeen eenvoudig. Voor het
 overige is hunne Kruidmengery een ondoor-
 grondelyk geheim, en zy willen de wyze,
 waarop zy hunne poeders, zalven en plei-
 sters gereed maken, aan geen mensch ont-
 decken.

In iedere *Kraal* heeft men eenen Genees- Van hun-
 heer of Heelmeester : in de grote Vlekken ne Go-
 zyn 'er twee; die uit de verstandigsten en nees-
 ervarendsten der plaatse verkozen worden. Heel- heeren en
 Zy bezoeken alle zieken, zonder aanzien meesters.
 van personen, zonder onderscheid, en
 zonder eenig voordeel te trekken. De eer,
 welke aan dit beroep verknogt is, wordt
 voor eene genoegzame vergelding gehouden.
 Zy zyn onderscheiden van de andere inwo-
 neren, en hebben zelfs den rang boven
 de Priesters. Daarenboven stelt men zulk
 een groot vertrouwen op hunne bekwaam-
 heid,

III. heid, dat niemand vreest zich in hunne han-
 Hoofdst. den over te geven. Wanneer de zieken
 sterven, dan redden zy zich door voor te
 wenden, dat hunne geneesmiddelen door
 betooveringen kragteloos gemaakt zyn: en
 het denkbeeld, het welk dit volk wegens zy-
 ne Geneesheeren heeft, is zo groot, dat zy
 dezelve altyd op hun woord gelooven.
 Van welken aart de ziekte ook zy, en
 welken loop zy nemen moge, verlaat de
 Geneesheer, wanneer men hem eens ge-
 roepen heeft, den zieken niet, voordat
 dezelve of genezen of gestorven is. —
 Behalven die Geneesheeren zyn 'er in ieder
 Vlek eenige oude vrouwen, die voorwen-
 den zeer afgerigt te zyn op de kennis van
 wortelen en gewassen. Zoras zy weten
 dat iemand in de buurt eenig ongemak
 heeft, gaan zy denzelven zeer gediens-
 figlyk bezoeken om hem raad te geven.
 Deze vrouwen zyn by de Geneesheeren
 gehaat, en worden, even als onder ons,
 voor bygekoovige oude wyven gehou-
 den.

Middelen Wy hebben de Geneeskunde der Hot-
 regen be- tentotten tot nu toe van de schoonste zyde
 tooverin- beschouwd, laat ons dezelve nu ook van
 gen. den ongerymden kant in aanmerking nemen,
 het geen niet beter kan geschieden dan door
 te doen zien hoe zy ten aanzien van ongewo-
 ne ziekten, die zy aan tooveryen toeschry-
 ven, te werk gaan. By die gelegenheden
 zendt men om den Geneesheer der plaat-
 se, in het vertrouwen dat dezelve zeer
 bekwaam is om de kragt der betooveringen
 te-

tegen te gaan. De eerste zaak, die deze **III.**
 Geneesheer doet, eer hy zelfs nog een **Hoofdst.**
 enkel woord gesproken heeft, is dat hy de
 ingewanden van een gezond en vet schaap
 beschouwt, het welk men by zyne aan-
 komst slag. Hy neemt het darmvlies,
 en na hetzelfde met *Bucha* bestrooid
 en als eene koord wel uitgerekt te
 hebben, doet hy het den zieken om den
 hals, die het zo lang moet dragen tot dat
 het verrot is, en in stukken afvalt. Den
 lyder dit darmvlies omdoende, zegt hy :
*binnen weinig tyds zult gy buiten alle ge-
 vaar wezen* De betoovering moet derhal-
 ven niet zeer sterk zyn. Is de zieke
 een man, dan vergaderen al de mans
 van het Vlek, en maken zich vrolyk met
 het vleesch van het schaap; doch is het
 eene vrouw, dan vieren de vrouwen dit
 Feest; en is het een kind, dan hebben
 de kinderen ook alleen 'et deel aan.
 Indien de zieke zich, na verloop van
 eenigentyd, niet beter bevindt, dan neemt
 de Geneesheer zyne toevlugt tot natuur-
 lyke middelen. Indien de lyder sterft dan
 ontschuldigt hy zich door den ongunstigen
 uitflag aan de kragt der betooveringen
 van den eenen of anderen nydigen Too-
 veraar, die meer vermag dan hy, toe te
 schryven.

Kolbe zegt, niet meer dan een enkel
 voorbeeld te weten van een' Hottentot,
 die weigerde zynen Geneesheer te geloof-
 ven, toen dezelve in eene ziekte, die aan
 tooverkragt werdt toegeschreven, zich
 tragt-

III. Hoofdst. tragtte te redden door zich op het groter vermogen van den Tooveraar te beroepen. De zieke was een vischer, wiens gantsche ligchaam melaatsch was, De Hottentotsche Geneesheer volgde, nadat hy by dezen lyder geroepen was, de manier, waarop men gewoon is zich in ziekten, welke vermoedelyk uit betooveringen ontstaan, te gedragen. Noch de tegenbezwingingen, nog de geneesmiddelen waren in dit geval van eenige kragt. De arme Hottentot werd opgegeven als een man, die eene ongeneeslyke ziekte had. Eenigen tyd daarna kreeg die ongelukkige gelegenheid om by eenen Hollander te komen, die dikwyls visch van hem gekogt had. De vrouw van dezen Europeaan, getroffen door den toestand van dien armen man, raadde hem zekere hoeveelheid Roomsche Vitriool in water te laten smelten, en zich van tyd tot tyd met dat vogt te waschen. De Hottentot bediende zich van dit hulpmiddel, en had 'er zulk een baat by dat hy, na verloop van weertien dagen, geheel hersteld was. Zulk eene wonderbare genezing deed hem eene vergaande veragting voor zynen Geneesheer opvatten. Hy ging denzelven opzoeken, om hem zyne onkunde te verwyten, en teyens de bekwaamheid van zyne weldoenster te verheffen. Sederd dien tyd liet hy geene gelegenheden voorbygaan om de onwetendheid en onbeschaamdheid van den Kwakzalver ten toon te stellen.

Wyze, in kolieken en maagkwalen zoeken zy
 waarop de verligting door het koppen; het werktuig,
 Hotten- daar-

daartoe gebruikelijk, is een koehoorn, III. wiens kanten ongemeen dun gemaakt zyn, Hoofdst. Om zich van het zelve te bedienen, doen totten zy den zieken, op den grond, op zynen rug koppen. leggen. De Geneesheer komt met den mond aan de plaats waar de pyn is, en zuigt, om zo te spreken aan de huid. Vervolgens brengt hy daar het Koptuig met groote behendigheid aan, even als men in Europa doet. Wanneer hy oordeelt dat het deel ongevoelig geworden is, ligt hy den hoorn op, en geeft met zyn mes twee of drie sneedjes in de huid, die anderhalyen duim lang zyn. Vervolgens brengt hy het Koptuig anderwerf op de vorige plaats, en laat het daar rusten, tot dat het 'er van zelfs afvalt, het geen ten teeken strekt dat het vol met bloed is. Die pynelyke Operatie duurt omtrent twee uren. Na dezelye wordt de zieke in rust gelaten. Wanneer de koliek- of maagpy- nen zich in eene andere plaats zetten, dan draagt men wel zorg om die plaats met warm vet te wryven; en wanneer die balseming de pyn niet stilt, dan kopt men nog eens, ter plaats, daar de pyn zich gezet heeft. Wanneer die tweede werking zonder gevolg is, dan nemen zy hunne toevlugt tot inwendige hulpmiddelen, te weten tot dranken of poeyers, die van bloemen of planten gemaakt zyn. Zelden gebeurt het, zeggen zy, dat het koppen den zieken geene verligting aanbrengt, en het zelfde verzekeren zy ook wegens het ader-

la.

III. laten, waarvan wy nu byzonderer zullen spreken.

Hoofdst.

Wyze op welke zy aderlaten.

By al te groten overvloed van vogten, of van bloed, hebben zy de gewoonte van ader te laten; en die operatie verrigten zy met behulp van eenen eenvoudigen lederen band en van een mes. Den band maken zy vast boven de ader, waaruit zy het bloed willen tappen, en vervolgens openen zy dezelve met een mes, dat zy wel geslepen hebben. Wanneer zy eene genoegzame hoeveelheid bloeds hebben afgetapt, maken zy het bindfel los, brengen een weinig versch schapenvet in de wonde, en omwinden den arm met eenige genezende gewassen. Na verloop van twee dagen is de opening gesloten. Wanneer de zieke, na de lating, niet hersteld is, gebruiken zy inwendige geneesmiddelen, dranken namelyk en poeyers. Men vindt Schryvers, die beweeren dat de Hottentotten zich doen aderlaten, of koppen, zonder dat zy het om eenige byzondere reden noodig hebben; maar *Kolbe* verzekert dat zy, die zulks verhalen, zekerlyk geneegte berigten hebben.

Wyze, op welke zy eene wonde, door een vergiftigd wapen gemaakt, genezen.

De gemelde Schryver meldt dat zekere Hottentot, die door een vergiftigd wapen was gekwetst geworden, hem berigt gegeven had wegens de wyze, die onder zyn volk gebrukelyk was, om dergelyke kwalen te genezen. „ Wy mengen (zeide hy) zekere hoeveelheid slangengif, met ons speeksel, en wryven hetzelye tuschen twee steenen. Nadat wy ons omtrent de hoogte van de maag gekrabb hebben, tot dat 'er bloed

„ te

„ te voorschyn komt, doen wy een gedeelte III.
 „ van het toebereide vergift in de opening; Hoofdst.
 „ het overige deel nemen wy in, en hierdoor
 „ wordt het vergift altyd uit alle plaatsen,
 „ waarin het zich verspreid heeft, verdre-
 „ ven. Wanneer wy oordelen dat 'er vol-
 „ strekelyk geen venyn meer overgebleven
 „ is, dan tragten wy de wond dicht te ma-
 „ ken, en bedienen ons tot dat einde van
 „ *Buchu*, van *Dacha* en andere genezende
 „ kruiden. Dagelyks verbinden wy de wond,
 „ en leggen 'er versche bladeren op, tot dat
 „ 'er niets anders dan het enkele lidteken te
 „ zien is. Zeer zelden zal zulk een hulp-
 „ middel in de genezing van eene vergiftig-
 „ de wonde mislukken, en in den tyd van
 „ twee maanden zal doorgaans alles gered
 „ zyn; doch de minste onagtzaamheid is
 „ genoeg om de wond ongeneeslyk, en zelfs
 „ doodelyk te maken".

Kolbe getuigt niet te weten hoe de Hot Van de
 tentotten handelen om een gebroken Lid wyze
 weder te regt te brengen. Hy zegt; nimmer, waarop zy
 zo lang als hy aan de Kaap geweest is, ge ontwrig-
 hoord te hebben dat een Hottentot eenig tingen te
 lid gebroken had; niemand hunner stond regt bren-
 zelfs voor, dat zulk een ongeluk onder hen gen.
 ooit had plaats gehad. Ontwrigtingen zyn
 egter van tyd tot tyd onder dit volk wel
 voorgevallen Om dezelve te verhelpen,
 wryven zy de verplaatste gewrigten, zo
 sterk als zy kunnen, met vet. Vervolgens
 drukken zy het verplaatste lid tegen het ge-
 wrigt; zy bewegen het met kragt naar boven

III. en beneden, tot dat het eindelyk weder in Hoofdst. zyne regte plaats komt. Zy zeggen dat deze Operatie zeer pynlyk is, en zulks is inderdaad niet moeyelyk te begrypen.

Wyze op welke zy het hoofd scheeren, De Hottentotten scheeren zeer dikwyls hun hoofd, wanneer zy 'er eenige pyn in hebben : zy verrigten dit met behulp van een zeer scherp mes. Het vet, waarmede zy hun kort en wollig hair telkens bestryken, dient hun in plaatse van zeep. Nimmer snyden zy egter hun hair geheel af : zy vergenegen zich met slegts die plek van het hoofd, waar zy pyn voelen, kaal te maken. Wanneer de Operatie, die zeer netjes geschiedt, geëindigd is, dan poeyeren zy die afgeschorene plekken met *Buchu*, om door dit middel scheele hoofdpyn voort te komen.

Afzetting van leder onder de Hottentotten. Behalven de afzetting, welke de Priester doet aan alle mannen, eer zy kunnen trouwen, is 'er eene, die door de Geneesheeren of Heelmeesteren gedaan wordt aan de weduwen, gelyk wy reeds gelegenheid hadden om aan te merken, toen wy over de huwelyken der Hottentotten spraken. Het zal derhalven genoeg zyn hier te zeggen dat niets verwonderlyker is dan de handigheid, welke zy, wanneer 'er afzettingen moeten verrigt worden, laten blyken : het is zelfs zonder voorbeeld dat eene vrouw hier door ooit eenig letsel gekregen heeft of misvormd geworden is. De wyze, waarop zy in dit geval te werk gaan, is als volgt. Zy binden eene drooge zenuw zeer styf onder het gewrigt, het welk onmiddelyk volgt aan het Lid, dat men

VOOR-

voornemens is af te zetten; en zonder III. eenige verdere voorbereiding doen zy de Hoofdst. afzetting met een gewoon mes. Om het bloed te stuiten, doen zy ten eersten aan het einde van den verminkten vinger een weiaig vogt van pynboombladeren, en winden 'er bladeren van genezende kruiden om. Deze Operatie is zekerlyk een meesterstuk van de Hottentotsche Heelkunde.

Wanneer dit Volk eené ontfelde maag heeft, gebruiken zy het vogt van Aloë-planten; het welk zy doorgaans met een weinig warm vleeschnat mengen. Dit vogt is zeer buikzuiverend en tevens maagversterkend. Wanneer het eerste gebruik hun geene verligting aanbrengt, dan blyven zy het drie of vier dagen agtereen gebruiken; somtyds verdubbelen zy zelfs de maat, en in de meeste gevallen vinden zy al het voordeel by dit middel, dat zy 'er van verwagten. — Zy nemen ook, naar 'mate' de gelegenheid zulks vordert, eenige poeyers en zeer eenvoudige dranken. Niet zelden mengen zy onder dezelve bladeren van Planten en Gewassen, die onder hen in het wild groeyen, en van welken wy in een byzonder Hoofdstuk nader zullen spreken. Behalven dezen heeft *Kolbe* niet kunnen ontdekken dat zy eenige Geneesmiddelen hadden. De moeite, welke hy doen moest om het geen hy 'er van wist te ontdekken, deed hem egter vaststellen dat zy 'er nog verscheidene andere hadden, welke zy hem niet wilden bekend maken. — Het is ongehoord dat een Hottentot immer door

Verfcheide
dene
soorten.
van
genes-
middelen,
waar an
zy zich
bedienen.

III. eene kwynende ziekte, door koortse of
 Hoofdt. verkoudheid, is aangetast geworden. Dewyl
 zy zich aan de lugt gewennen, en eene
 levenswyze houden, welke de sterkte en
 gezondheid des ligchaams bevordert, zyn
 zy aan die ongemakken genoegzaam niet
 onderhevig.

Wreed-
 sartige
 foort
 van Wig-
 chelarye
 onder de
 Hotten-
 totten.

Verscheidene zeer geloofwaardige Euro-
 peanen hebben verhaald dat de Hottentot-
 ten eene zeer wreedaartige foort van Wig-
 chelarye pleegen : doch *Kolbe* zegt dat hem
 nimmer gelegenheid is voorgekomen om
 hiervan als ooggetuige verzekerd te worden.
 Dezelve is geschikt om te ontdekken of een
 lyder aan de ziekte, door welke hy zich
 vindt aangetast, zal sterven. Ten dien
 einde villen zy een leevend schaap, wel
 zorg dragende dat het Dier, gedurende
 die pynelyke Operatie, geen droppel
 bloeds verliest. Wanneer het schaap, nadat
 het gevild is, opstaat en wegloopt, dan
 heeft men een teeken dat de zieke zal her-
 stellen; doch wanneer het integendeel roerloos
 op de plaats, waar men 'er het vel heeft afge-
 stroopt, blyft liggen, dan zeggen zy dat
 de zieke niet weder gezond zal worden;
 en na dit doodelyke voortteeken heeft men
 de onmenschelykheid, van den Lyder aan
 zichzelve over te laten, zonder hem eenig
 geneesmiddel toe te dienen. Vaststellende
 dat zyn dood onvermydelyk is, troosten
 zy zich vooraf, en maken vervolgens door
 hunne barbaarsche verwaarloozing dat de
 voorspelling bewaarheid worde. Alleenlyk
 geven zy den zieken eenig voedsel tot aan
 het

het oogenblik toe, waarin, hy den geest III. geeft, of tot dat zyne kragten hem in zo verre Hoofdst. te baat komen dat hy het gevaar te boven raakt. Indien dit laatste gebeurt, dan zeggen zy dat de Wigchelary niet wel en naar behooren gedaan is, dat het schaap bloed verloren moet hebben, of dat 'er eenige ongeregeldeheid plaats gehad heeft. Men moet egter erkennen dat de opgegevene zieken zelden tot herstelling komen, dewyl men tot de Wigchelary geene toevlugt neemt dan wanneer de lyders in eenen hopeloozen staat zyn, en het zelden gebeurt dat een schaap, na gevild te zyn, weder kan loopen. Velen kunnen 'er ook omkomen, by gebrek van gepasten onderstand of noodige hulpmiddelen.

Wanneer een Hottentot, het zy man of ^{Wat zy} vrouw, van eene gevaarlyke ziekte ^{na hunne} herstelt, dan verrigten zy dat geen, het welk zy ^{herstel-} *andersmaken* noemen. Om de *Kraal* te ^{ling van} onthalen, slagt de herstelde persoon een ^{eene} enkel stuk van zyn groot of klein Vee, naar dat zyne middelen of omstandigheden zulks ^{gevaarly-} ^{ke ziekte} toelaten. — Wanneer het een man is, ^{verrigten.} voor wien het Feest gevierd wordt, eischt de gewoonte dat de mans het vleesch eten en dat de vrouwen 'er niets anders dan het afgekookte nat van gebruiken. Maar wanneer het eene vrouw is, die het *anders maken* geeft, is het de beurt der vrouwen om op het vleesch vergast te worden. — Wy hebben geoordeeld het berigt van *Kolbe* wegens de bedrevenheid der Hottentotten in de Geneeskunde hier wel te mogen

III. plaatsen. Schoon hy 'er hier en daar mischien
 Hoofdst. te breed van opgeeft, komen 'er egter vele
 byzonderheden in voor, welke hy als
 ooggetuige heeft kunnen verzekeren:
 — De Abt *de la Caille* zegt dat de
 Koppen alleenlyk door de Indiaansche
 flaven gezet worden, en dat de Hotten-
 totten nimmer om dezelve zouden gedagt
 hebben, waren zy niet door anderen on-
 der hen ingevoerd.

ZESDE AFDEELING.

*Van de Plegtigheden der Hottentotten
 in het begraven hunner dooden.*

Wanneer een Hottentor, het zy man,
 Gewoon.
 ten onder vrouw of kind, met doodsangsten wor-
 de Hor-
 tentotten,
 wanneer
 iemand
 hunner
 met
 doods-
 angsten-
 worstelt.

vrienden zich terstond rondom hem, en
 rigten een vreeslyk geschreeuw en gehuil
 aan, stampvoetende en in de handen klap-
 pende, als waren zy zinneloze men-
 schen. Wy hebben reeds aangemerkt dat
 dit volk niet weet wat het te zeggen is,
 zich tot den dood te bereiden De zieke
 sterft dan, in het midden van dit gehuil,
 geene andere vertroosting kennende dan die
 van, gedurende eenigen tyd, betreurd te
 zullen worden.

Wat zy
 doen,

Zoras als hy den laatsten adem heeft
 uitgeblazen, wordt het geschreeuw ster-
 ker,

ker, en wel zo veel sterker, dat men het op eenen vry groten afstand kan hooren. **III. Hoofdst.** Zy vouwen het lyk op eene wyze dat het hoofd tusfchen de beenen in komt; in welken staat hy genoegzaam gelykt naar eene ongeboren vrugt. Men windt hem in deze gestalte in de huid, die zyn ligchaam ten deksel diende, en bindt alles toe, zo dat men niets van zyn lyf zien kan. Terwyl eenigen deze toebereidfels maken, zyn reeds de Kapitein en eenige Grysaarts uitgegaan, om eene geschikte plaats ter begravinge van het lyk te zoeken. Nimmer doen zy de moeite van eene kuil te graven, wanneer zy eene bekwame kloof in eene rots, of een hol van eenig wild Dier, vinden, dat groot genoeg is om het lyk te bevatten. Zelden verloopen 'er meer dan zes uren tusfchen den dood en de begravenis, wanneer de overleden persoon maar niet tegen den nacht gestorven is, en dan moet de nacht nog zeer donker zyn; want indien het ligte maan is, houdt men het lyk niet tot den volgenden morgen. Het is derhalven zeer waarschynlyk dat zy wel eens luiden, die nog niet dood zyn, ter aarde bestellen.

In de verwagting dat het lyk buiten de hut zal gebragt worden, komen al de mans en vrouwen voor de poort, en gaan in twee ronde kringen op hunne hurken zitten, makende de mans eenen, en de vrouwen den anderen derzelven uit. Daar hoort men in het midden van het geschreeuw, waarvan zy de lugt doen weer.

III. galmen, het woord *Bo, Bo*, dat is *Vader*,
 Hoodft. *Vader*, telkens, op eenen beklaglyken toon,
 herhalen. — Men moet egter niet den-
 ken dat zy in dit geval eenig denkbeeld
 hebben om den vader des levens op eene
 Godsdienstige wyze aan te roepen. Dit
 geschreeuw is ten uitersten onaangenaam
 voor eenen Europeaan, maar de Hottentot
 vindt het zeer geschikt om zyne droefheid
 uit te drukken. Nimmer draagt men
 het lyk de deur van de hut uit,
 maar altyd neemt men de matten, die de-
 zelve van boven dekken, af, om het 'er
 uit te ligten. *Kolbe* zegt, dikwyls zyn best
 gedaan te hebben om de reden van dit ge-
 bruik te ontdekken; doch hy kon nooit iets
 anders te weten komen dan dat het *de Hottentotsche gewoonte was*. Mischien vrezen
 zy wel dat het lyk, wanneer het de deur
 van de hut werd uitgedragen, en dus door
 het midden van de *Kraal* moest heen ge-
 bragt worden, de plaatsfen, door welken
 het ging, zoude besmetten; de dragers wor-
 den door den Kapitein gekozen, of door de
 naaste bloedverwanten van den overle-
 den persoon. Zy nemen het lyk in
 hunne armen. Die dragers zyn nooit
 meer dan drie of vier in getal. Zoras
 het lyk buiten de hut is, dan ryzen
 allen, die in twee ronde kringen voor
 de poort zitten, op, en volgen het zonder
 eenige orde, uitgezonderd dat mans en vrou-
 wen ieder eenen afzonderlyken hoop uitma-
 ken. Zo lang zy op weg zyn, schreeuwen
 ze, *Bo, Bo, Bo!* tot heesch wordens toe.

By

By dat verschrikkelyk geschreeuw voegen III.
 zy zulke belachlyke gestalten, dat de ernstigste Europeaan geen geruige kan zyn van Hoofdft.
 zulk eene misfelyke vertooning, zonder zynen ernst geheel te verliezen. Wanneer de statie aan het hol, het welk men ter begraafplaatse heeft uitgekozen, gekomen is, dan zet men 'er het lyk in, zonder eenige verdere plegtigheid, en men draagt wel zorg om het gat te vullen met verrotte aarde, op dat het ligchaam des te eer moge verteerd worden; vervolgens werpen zy 'er hout en steenen op, om te beletten dat het wild gedier te het verslindt.

Nadat de Lykstatie, onder het aanhouden van dezelfde belachlyke plegtigheden, in het Vlek is te ruggekeerd, begeeft elk zich weder voor de deur van de hut des overledenen. De mans vormen even als te voren eenen kring, en de vrouwen eenen anderen, en zy heffen allen te samen op nieuw het geroep en geschreeuw aan, *Bo, Bo, Bororo, Rbodo aische!* Niet zelden noemen zy den dooden by zynen naam. Zy doen vreemde sprongen, en nemen de misfelykste gestalten aan, onder het uitspreken van woorden, waarvan men den zin zeer bezwaarlyk kan ontdekken. Dit treurig toneel duurt byna een uur, en het is niet dan na verloop van dien tyd dat men tot stilte komt. Terwyl allen, die in twee ronden kringen op hunne hurken zitten, zich nog dicht gesloten houden, ryzen twee grysaarts, die of vrienden of bloedverwanten van den overleden persoon waren, op;

III. de een begeeft zich in den kring der mannen, en de ander in dien der vrouwen, en elk hunner besproeit den kring, die hem is roegeschikt, met zyn eigen water. De gantsche vergadering ontvangt met de grootste gewilligheid, en zelfs met den diepsten eerbied, die onaangename besprenging. Wanneer de twee hoofden der plegtigheid geen water meer kunnen maken, begeven zy zich in de hut des overledener; zy nemen aan den haard eene handvol asch, en brengen dezelve door de opening, welke men gemaakt heeft om 'er den dooden uit te dragen, naar buiten. Vervolgens gaat ieder hunner weder in den kring, en werft van tyd tot tyd de asch, welke hy in de hand heeft, weg. Het gantsche gezelschap ontvangt dat gewyde stof met veel eerbieds. Mans en Vrouwen poogen het zelve wél met her vet, waarmede zy de huid besmeerd hebben, te vermengen, en wryven ten dien einde uit al hun vermogen. Wanneer de kringen groot en talryk zyn, worden de beide plegtigheden, van wateren en asch strooyen, by herhaling verrigt, totdat ieder een genoegzaam aandeel heeft. Dit gedaan zynde, ryzen alle de Hottentotten op, en begeven zich van de plaats, terwyl zy op de voorgemelde wyze blyven schreeuwen, en dikwyls hunne armen en beenen met koemest bestryken. Zo de overledene een man van aanzien was, of vele vrienden had, herhalen zy dat beklaglyk geschreeuw, een gantsch uur lang, gedurende den tyd

tyd van drie of vier dagen, en fomtyds zelfs III.
wel gedurende den tyd van agt dagen. Hoofdst.

Kolbe zegt dat hy zich veel moeite gege- Redenen
ven heeft, en het zich zelfs geld heeft laten van deze
kosten, om de redenen van die besprengin- Plegtig-
gen te weten te komen. Na etlyke heden.
naavorfchingen leerde hy eindelyk van ver-
fcheidene Hottentotten dat de bewatering
een kompliment van dankbetuiging was.
De Grysaarts bedanken door dezelye het
gezelschap voor de eer, welke men den Over-
ledenen heeft willen aandoen. Wanneer hy
vroeg of 'er geene andere wyzen waren om
elkanderen beleefdelyk te bedanken, kreeg
hy ten antwoord: „ Wy weten ze niet; al
„ wat wy kunnen zeggen is dat het onzer
„ gewoonte is, en dat geen Hottentot iets
„ in deze gewoonte zoude kunnen veran-
„ deren, zonder gevaar te loopen van zyn
„ leven te verliezen”. Men ziet dus dat
het geen in Europa voor een bewys van de
grootste veragting gehouden wordt, aan de
Kaap als een onloochenbaar blyk van de har-
telykfte erkentenisfe wordt aangemerkt.
Men leert 'er uit welk eene verbazende kragt
de gewoonte heeft. *Kolbe* zegt, alles gedaan
te hebben wat in zyn vermogen was om
zulk eene onbeschofte wyze van bedanken
in een belachlyk licht te stellen, doch ver-
klaart tevens dat hy dé hoogagting, welke
de Hottentotten voór dezelve voedden,
nooit in eenig opzigt had kunnen verminde-
ren; naauwlyks wilden zy hem zelfs hoo-
ren, wanneer hy 'er van sprak. — Wat
het strooyen van de asch betrof, daarom-
trent

III. trent zeiden de Hottentotten : „ Men be-
 Hoofdst. „ strooit de omstanders met stof, om hun
 „ te binnen te brengen tot welken staat
 „ de dood alle menschen zekerlyk zal
 „ doen overgaan. Men wil hen nederig
 „ maken, en alle trotschheid en verwaand-
 „ heid verbannen. Men wil de onder-
 „ scheidingen, op welken zy zich te veel
 „ laten voorstaan, vernietigen, door hun
 „ te toonen dat ouden en jongen, zwak-
 „ ken en sterken, ryken en armen, zul-
 „ ken die met schoonheid begaafd of
 „ van dezelve misdeeld zyn, gelyklyk tot
 „ den staat van stof en asch zullen over-
 „ gaan”. *Kolbe* getuigt dat hy zich, by
 het hooren van zulke verstandige beden-
 kingen, op eene aangename wyze verrast
 vond; doch erkent voor het overige, dat
 hy, hoe dikwyls hy ook met de Hottentot-
 ten sprak, over hunne gewoonte en
 Godsdienst, nimmer heeft kunnen ont-
 decken dat zy zich in het minste bekom-
 merden over eenen staat van bestanelyk-
 heid, die op den dood stond te volgen.
 Men verbaalde ook aan den bovengenoem-
 den Schryver, dat de Grysaart, die de
 asch strooide, zynen zegen aan het ge-
 zelschap gaf, en, dat de wenschen, welke
 by die gelegenheden werden uitgeboezemd,
 voor zeer kragtig gehouden werden. Zy
 zeggen dat zy, naar hun verblyf weder-
 keerende, zich met koemest bestryken om
 aan den Overledenen te gedenken; en men
 heeft des te meer reden om die verzekering
 aan te nemen, om dat men bespeurt dat
 geene

geene anderen dan de byzonderfte vrienden III,
 van den gestorven perfoon, en die zich het Hoofdft.
 meest over zynen dood bedroeven, de
 gewoonte hebben van zich op zulk eene
 wyze te bestryken.

Wanneer dit schreyen en klagen geein- Men viert
 digd is, slagt de Erfgenaam, indien een Feest,
 de Overledene eenig Vee heeft nage- en de na-
 laten, een Schaap. Eenigen der naaste bestaan-
 bloedverwanten doen het zelfde, wanneer den klee-
 hunne middelen zulks toelaten. Men in den
 viert een Feest, voor allen, die tot de rouw.
 plaats behooren, eer zy van elkanderen
 ſcheiden. Men poeyert het darmvlies van
 het Schaap, het welk de Erfgenaam geflagt
 heeft, zeer ryklyk met *Buchu*; men hangt
 hem dat vervolgens om den hals, en hy
 is verplicht het te dragen, tot dat het 'er
 in ſtukken afvalt. De andere nabestaan-
 den van den Overledenen dragen insge-
 lyks het darmvlies van een Schaap, dat
 zy by die gelegenheid geflagt hebben, om
 hunne halzen. Men moet zich verwonde-
 ren over den langen tyd, gedurende wel-
 ken de dus gepoeyerde vliezen kunnen
 goed blyven; zulks moet ongetwyfeld
 worden toegefchreeven aan de *Buchu*, die
 ook belet dat zy zo veel niet ſtinken. Dit
 zyn blyken van rouw, welken de ryken
 dragen. Wanneer de Overledene geen
 Vee heeft nagelaten, en de armoede zyne
 bloedverwanten buiten ſtaat ſtelt ter be-
 zorginge van een Schaap, om 'er de inwoners
 van het Vlek op te onthalen, dan verge-
 noegen zy zich met eenige hairlokken van
 hun

III. hun hoofd af te scheeren, zo dat zy maar
 Hoofdst. juist zo vele hairen houden als zy weg-
 nemen. Zy verrigten die operatie zelfs veel
 netter, wanneer zy moeten rouwen, dan
 wanneer zy hoofdpyn hebben. In het
 eerste geval dragen zy eene byzondere
 zorg dat de afgeschorene lokken vol-
 maaktelyk dezelfde breedte hebben als de
 overgeblevene plekken hair : men vordert
 zelfs dat deze breedte omtrent twee duimen
 zy; doch zy zyn zo zorgvuldig niet, wan-
 neer zy zich scheeren om de hoofdpyn te
 verdryven.

Wreed- Dezen zyn de gewoonten en plegtighe-
 heid der den, welke de Hottentotten onderhouden
 Hotten- by hunne begravenissen. Maar zy hebben
 totten eené zeer wreede wyze om zulken onder
 tegen af. hun volk, die zo hoog van jaren geworden
 geleefde zyn, dat zy geheel buiten staat zyn om iets
 menschen. meer te verrigten, te begraven. Zo lang
 een man of vrouw het minste kan uitvoe-
 ren, al is het maar dat zy een weinig
 houts kunnen verzamelen om vuur te ma-
 ken, worden zy van hun gezin en van hun-
 ne bloedverwanten met alle bedenkelyke
 tederheid behandeld; elk doet zyn best, zo
 veel als hy kan of mag, om hun het leven
 aangenaam en genoeglyk te doen vallen.
 Maar iemand die niet meer in staat is om
 iets te doen, bannen zy uit de zamenleving,
 en sluiten hem in eene hut op, die tot dat
 einde in eene afgezonderde plaatse gezet is.
 De gewoonte is dat men eenige levensmid-
 delen onder zyn berêik stelle, en hem ver-
 volgens geheel verlate, zo dat hy of van
 ou.

ouderdom of van zwakheid moet sterven, III.
indien hy niet eerder door het wild gedierte Hoofdst.
verflonden wordt. Wanneer dan een man af-
geleefd en onbekwaam is om iets meer uit
te voeren, dan vervaardigt zyn erfgenaam,
die altyd zyn oudste zoon, of zyn naaste
manlyke bloedverwant is, eene hut op
eenen goeden afstand van het Vlek. Ver-
volgens doet hy alle de mans byeenkomen,
en ontdekt hun zyn voornemen, beschryft
hun den ongelukkigen toestand van den
Grysaart, van wien hy zich wil ontslaan,
en besluit met te verzoeken dat de verga-
dering zyn voornemen, om dien Grysaart
in verzekering te stellen, goedkeure. Nim-
mer weigert de Kraal deze goedkeuring;
die egter altyd nodig is, op dat men in ge-
vallen van dien aart niet te ver gaa. Zoras
de *Kraal* in de zaak bewilligd heeft,
stelt men eenen dag vast om den Grysaart
te vervoeren. Voor het vertrek slagt de
Erfgenaam eenen Os, of anders twee of
drie Schapen, waarop hy al de mannen van
het Vlek onthaalt, welke vervolgens affcheid
nemen van hem, die opgesloten staat te wor-
den. De bestemde dag gekomen zynde,
zet men hem op een lastbeest, en hy wordt
gevolgd van de meeste inwoneren der plaat-
se, tot dat hy aan de hut komt, die hem
ten graf moet dienen. Nadat men hem
nedergelegd, en de weinige levensmiddelen,
die voor hem geschikt zyn, onder zyn be-
reik geplaatst heeft, verlaat men hem
in zo verre dat van dat oogenblik af geen
Hoor.

III. Hottentot de hut meer nadert om hem te
Hooftst. bezoeken.

Brengt men aan dit Volk de onmenschykheid van zulk eene gewoonte onder het oog, gelyk *Kolbe* zegt zeer dikwyls gedaan te hebben, zo staan zy zeer verwonderd over zulk een denkbeeld, en beweeren dat de Europeaanen zelve onmenschyk zyn, terwyl integendeel in hunne handelwyze grote liefde en tederheid plaats heeft. „ Is het niet (zeggen zy) inderdaad „ wreedheid, te dulden dat eenig menschlyk „ schepsel langen tyd kwyne onder de druk- „ kende ongemakken van eenen lastigen ou- „ derdom? Kan men eenen bloedverwant „ of vriend zien blootgesteld aan alle de on- „ geneeslyke zwakheden, welke de jaren „ met zich brengen, zonder dat het hart van „ mededogen getroffen worde, en men po- „ gingen aanwende om een einde van zyne „ ellende te maken, door zyne ongelukkige „ dagen te verkorten? Want waarom zou- „ de men een leven tragten te rekken, het „ welk in alle opzigten ellendig en nutteloos „ is? Wat menschlykheid is 'er tog gelegen „ in onheilen, die niet te verhelpen zyn, „ te doen duren? Wat ons betreft, wy zien „ ze niet. Wy geloven integendeel dat de „ menschlykheid van ons vordert, een onge- „ lukkig leven zo spoedig als mooglyk is te „ doen eindigen”. Dusdanig zyn de redenen, „ waarvan eenige Hottentotten zich bedienen „ om zich tegen de verwytingen, welke hun uit „ hoofde van deeze hunne gewoonte gedaan „ worden, te verdedigen. Zy schynen zo „ sterk

sterk aan hunne begrippen gehegt, dat de III.
 beste bedenkingen van geene kragt altoos Hooftst.
 zyn om eenigen indruk op hen te ma-
 ken.

Boëving, sprekende van de wreedheid der Hottentotten in hunne kinderen te vondeling te leggen, zegt, gehoord te hebben dat sommigen onder dit volk zich ontsloegen van de Grysaarts, die in geen opzigt meer van nut waren, door hen van honger te doen sterven; doch hy voegt 'er tevens by, te vrezen dat hy kwalyk was onderrigt geworden. Zyne twyfeling, zegt *Kolbe*, was pryswaardig, dewyl hy van de waarheid der zake niet volkomen overtuigd was; maar men mag hem met reden berispen, omdat hy geene ophelderingen over dit stuk zegt, daar hy ze zeer gemaklyk kon vinden. Hy zoude dan geleerd hebben, dat men die wreedheid nog te flauw aan hem had voorgesteld, met te zeggen dat slegts eenige Hottentotten zich aan dezelve schuldig maakten: want de laatstgenoemde Schryver verzekert dat het een standvastig gebruik by al de Hottentotische Natien is. Schoon de afgeleefde persoon de rykste van de gantsche plaats, schoon hy zelfs de Kapitein van dezelve zyn mogt, wordt hy, evenals de armste en geringste van het Vlek, naar de doodelyke hut gebragt. De zaak hangt van den Erfgenaam af, en zelden gebeurt het dat deze den Ouden lang in eenen staat van kwyning laat. Hy zoude voor een Barbaar doorgaan, die genoeg vond in een'

III. ongelukkig' bloedverwant met ellende te zien
 Hoofdst. worstelen.

Over de
 schikkin-
 gen om
 trent het
 erven.

Het is hier eene gevoeglyke plaats, eer wy dit Hoofdstuk sluiten, om iets te zeggen wegens de schikkingen, die omtrent het erven onder de Hottentotten zyn vastgesteld. ——— Alle de goederen des Overledenen behooren, gelyk wy reeds elders gezegd hebben, aan zynen oudsten zoon, indien hy kinderen heeft, of anders aan zynen naasten mannelijken bloedverwant. Nimmer kan 'er eenig verschil plaats hebben over derzelver verdeeling. Aan eene vrouw kan by uitersten wille zelfs geen legaat besproken worden, noch van haaren man, noch van haaren vader, dan met voorkennis en bewilliging van den oudsten zoon, of, indien 'er geen zoon is, van den naasten bloedverwant. Wanneer iemand verscheidene dogters heeft, zonder eenen zoon te hebben, zo erft de naaste manlyke bloedverwant alle de goederen, zonder dat de dogters 'er iets van kunnen genieten, indien de gemelde erfgenaam zulks niet toestaat. Heeft iemand daarentegen verscheidene zonen, zo krygen de jongsten niets anders dan hetgeen de oudste goedvindt hun te geven. Wel is waar dat de Vader hun by zyn leven, en zo lang hy gezond is, geschenken kan doen, maar zo ras als hy op zyn doodbed ligt, hangt het geven van het een of ander, wat het ook zyn moge, niet meer af van zyne verkiezinge, maar van die zyns oudsten zoons. Zeer zelden zal een Vader eenige geschenken uit de hand doen,
 en

en zo hy ze al doet, zyn zy nog weinig van III.
 b lang. Nimmer geeft hy meer dan eene Hoofdst.
 Koe, of een Schaap; en hiermede moet
 een jongste zoon zyn fortuin maken.

Wanneer de Vader, gedurende zyn leven, niets aan zynen jongsten Zoon gegeven heeft, dan is deze genoodzaakt om by zynen oudsten Broeder te blyven, en denzelven zolang als hy leeft te dienen, zonder iets meer dan zyn dagelyksch brood te winnen. Dewyl de Hottentotten zeer gezet zyn op de vryheid, kan men zich gemaklyk verbeelden dat deze soort van slavernye den jongsten zonen zeer moeyelyk te dragen valt. Ondertusfchen hebben zy zo veel eerbieds voor de gewoonte, dat zy zich zonder morren aan hunne ouder broederen onderwerpen, tot dat het dezen behaagt hun de vryheid te vergunnen. In geval een oudste zoon meent, dat het voor hem niet gevoeglyk is zyne jonger broeders by zich te houden, dan geeft hy hun zo veel als hy wil misfen, eene Koe namelyk, of een Schaap, om hun een bestaan te bezorgen, en laat het aan hun, of zy willen trouwen, dan of zy de Europeaanen hever willen dienen. Van dat oogenblik af is de jongste zoon volmaaktelyk vry, zonder dat de ouder broeder regt heeft om eenigen dienst meer van hem te vorderen. Een oudste zoon heeft geen minder magt over zyne Zusters zymogen noch van hem gaan noch trouwen zonder zyn uitdrukkelyk verlof. Hy geeft haar het geen hy goedvindt, wanneer hy haar in vryheid stelt. Het geen *Kolbe* ten dezen opzigte

III. aantekent komt volmaaktelyk overeen met
 Hoofdst. de berigten van Vader *Tachard*. De eerst-
 gemelde Schryver voegt 'er alleenlyk nog by,
 dat de oudste Zoon, of in het algemeen de
 erfgenaam, wie hy ook zyn moge, verplicht is
 zorg te dragen voor de vrouw of de vrouwen
 van den overleden man. By de *Namaquas*
 is eene weduw altyd voogdes over haaren
 oudsten zoon, en hy is verplicht om haar
 zo lang zy leeft, van onderhoud te voor-
 zien, ten zy ze door het aangaan van een
 tweede huwelyk van dit regt afstand
 doe.

VIERDE HOOFDSTUK.

*Van de Dieren, welke aan de Kaap,
 en in het Land der Hottentotten gevon-
 den worden.*

EERSTE AFDEELING.

Van de Viervoetige Dieren.

De
 Leeuw. **I**n dat gedeelte van Afrika, het
 welk wy thans beschryven, zyn de
 Leeuwen vry menigvuldig, schoon het
 zeker is dat in de Boschen van het Ko-
 ningryk Fez, en inzonderheid in die aan en
 omtrent de Rivier Sebu, benoorden Fez
 en Mequinez, de grimmigsten gevonden
 wor-

worden. — Wanneer men zich genoegzaam buiten gevaar bevindt, en den Leeuw veiliglyk beschouwen kan, is het zekerlyk niet onaangenaam dit Schepsel met naauwkeurigheid gade te slaan. Ieder van zyne ledematen dient, om zo te spreken, om de grootheid van zyne kragt en vermogen aan te duiden. — De majestiteit, welke hy in zyn voorkomen heeft, de deftigheid der manen, welke aan die van de manlyke kunne eigen zyn, (want de Leeuwinnen hebben 'er geene), zyne levendige en glinsterende oogen, zyne verschriklyke klauwen, zyn vreeslyke en angstverwekkende muil, de agtbaarheid van zynen tred, alles, om kort te gaan, loopt samen om aandacht en verwondering te verwekken, en ons te overtuigen dat hy met reden de Koning der Dieren genoemd wordt. — Het zoude geheel nutteloos zyn hier eene omstandige beschryving van den Leeuw te plaatsen. Behalven dat zyne uitwendige gedaante door vele goede afbeeldingen bekend is, en verscheidene Schryvers zynen aart en hoedanigheden naauwkeurig genoeg hebben aangetekend, is dit Schepsel ook dikwerf in Europa gezien geworden. — Wy zullen dan slegts eenige weinige byzonderheden, met betrekking tot den Leeuw, bybrengen.

Eenige hedendaagfche Schryvers hebben beweerd dat de beenderen der Leeuwen zo hard niet zyn als de Ouden voorwendden. Doch dit is eene dwaling. Men heeft gemerkt dat de ledige ruimte in het been, tot den poot van dit schepsel behoorende,

IV. niet groter is dan eene tabakspyp : en dat
 Hoofdst. daarenboven, wanneer men dit been breekt,
 de stukken zo hard, zo glad en vast worden
 als keistenen, wanneer de warmte der zonne
 het vet heeft doen opdroogen ; men be-
 speurt dan niet de minste holligheid, niet
 de geringste tusfchenruimte ; en men kan'er
 zelfs vuur uit slaan even als uit keistenen.
 Het is ongetwyfeld uit deze hardheid der
 beenderen, dat het grootste gedeelte der
 kragt van het Dier geboren wordt,

Wanneer de Leeuw op zynen roof aan-
 valt, werpt hy dien op den grond, en e. t
 nooit iets van denzelfven, voordat hy hem
 dood gebeten heeft ; een bedryf het welk
 hy doorgaans van een sterk gebrul verzeld
 doet gaan. *Kolbe* verhaalt dat, toen hy
 aan de Kaap was, een Leeuw een fchild-
 wagt, die voor de tent van zynen Officier
 op zynen post stond, ter aarde smeet en
 ombragt. Eenigen tyd daarna gebeurde
 het, volgens hem, dat een Leeuw eenen
 Os van eene middelmatige grootte op
 eenen muur van eene aanmerkelyke hoogte
 bragt.

Blyken
 van zyne
 woede. Wanneer een Leeuw in woede is, of van
 honger raast, fchudt hy zyne manen,
 en flingert zynen staart naar alle kanten.
 Elk, die in zulken toestand eenen ont-
 moet, is ongetwyfeld een man des doods.
 En dewyl de Reizigers het flingeren van
 den staart zelden tydig genoeg merken om
 te ontvlugten, valt 'er van tyd tot tyd wel
 eens een mensch in de klaauwen van dit
 Roofdier. Doch als een Leeuw de
 ma.

manen niet schudt, en geene sterke bewe- IV.
gingen met den staart maakt, is het Hoofdst.
waarfchynlyk dat hy de Reizigers, die hem
ontmoeten, ongemoeid zal laten voort-
gaan.

Een Paard of Os zal den Leeuw zelden Wat men
befpeuren, zonder zich met alle kragt op doen
de vlugt te begeven: en zo 'er op het moet,
Paard een man zit, doet het zyn uiterfte wanneer
best om zich van zynen beryder te ontfiaan, men, te
omdat het dóór denzelfven in het loopen belet paard zit
en tegengehouden wordt. Wanneer dan een tende,
Ruiters eenen Leeuw ontmoet, kan hy niets eenen
beter tot zyne beveiliging doen, dan van zyn Leeuw
paard afkomen en het verlaaten. Dit ontmoet.
middel is des te veiliger, om dat de Leeuw
het Paard zal vervolgen, zonder den man
te moeyen.

Twee Europeanen, stoutmoedig geluiden, Voor
reisden te famen door het land, in de na beeld van
buurſchap van de Kaap gelegen, wanneer 'er moed en
onverhoeds een Leeuw uit zyne ſchuilplaat- kragt in
ſe te voorſchyn kwam, en op hen aanviel. eenen Eu-
ropeaan.
Hy poogde eenen van de twee eenen ſlag
met zyne klaauw toe te brengen; doch de
man was vlug genoeg om denzelfven te ont-
wyken, en zich op den Leeuw te werpen,
dien hy by de manen greep. Vervolgens
zyne hand in den bek van dit verſchriklyk
Dier ſtekende, vatte hy de tong, en ſchoon
het Dier zich zeer ſterk verweerde, en
poogde los te raken, hield hy het egter op
deze wyze vast, tot dat zyn medgezel, die
een vuurroer had, het t'er aarde deed neder-
ſtorſten.

IV. Het vleesch van den Leeuw gelykt in
 Hoofdst. smaak vry wel naar Kalfsvleesch. *Kolba*
 Het. zegt dat het niet kwaad is om gegeten te
 vleesch worden, en zyns wetens niet eene schade-
 van den lyke hoedanigheid heeft. Hy g tuigt het
 Leeuw. verscheidene reizen gegeten te hebben, doch
 verklaart tevens dat hy nimmer kon beslui-
 ten om van eenen Leeuw te proeven, die
 door de vergiftigde wapenen van eenen Hot-
 tentot was omgebragt.

Van de Men vindt aan de Kaap ook Luiparden
 Luipar- en Tygers, welke Dieren van denzelfden
 den en aart zyn. Wy noemen ze in de tweede
 Tygers. plaats, uit hoofde van de grote overeen-
 komst, welke zy met den Leeuw hebben,
 het zy uit hoofde van de kragt der leden,
 van de scherpte des gezigts, of van de uit-
 wendige gedaante.

Onder Het onderscheid tusfchen den Luipard en
 fcheid den Tyger bestaat alleenlyk in de grootte
 tusfchen en in de gedaante en kleur der vlekken op
 een Luip- de huid. — De Tyger is merkelyk gro-
 pard en ter dan de Luipard, en op zyde neder-
 Tyger. waards zwart gestreept, maar de laatste is
 fchryf- lyk, op den rug en het boveneinde van de
 zyden, gevlekt, met ronde zwarte plekken
 en kringen. Een volwasfen Tyger is
 vyf of zes voeten lang, van den bek
 af, tot aan het begin van den staart toe,
 die eene lengte van twee voeten heeft. De
 Luipard is niet langer dan vier voeten, en
 heeft eenen staart van twee, ja fomtyds wel
 van twee en een halven voet. — Het
 is ons oogmerk niet, ons met eene breed-
 voerige befchryving van deze fchepselen,
 welke

welke menigvuldige malen zyn beschreven, IV. bezig te houden : alleenlyk zullen wy eenige Hooftft. ge weinige byzonderheden bybrengen.

Het vleesch van Tygers en Luiparden is zeer wit, malsch en smakelyk : sommi gen agten het hooger dan het beste K lfsvleesch. Doch hoe smaakelyk het ook zyn moge, zyn 'er egter vele *Europe- anen* aan de Kaap, die het nooit durven proeven, uit hoofde van de verschriklyke denkbeelden, welke zy zich vormen van de grote verwoestingen, welke men verhaalt dat deze Dieren niet zelden veroorzaaken. Die het gebruiken, eten het gebraden of gekookt, en houden het voor eene grote lekkerny. Het vleesch van jonge Tygers of Luiparden behoeft in malschheid niet te wyken voor hoender- vleesch.

Doch het is geenszins te verwonderen dat de Bewoners van de Kaap niet dan met schrik aan deze Roofdieren kunnen denken, dewyl derzelver wreedheid en roofzugt inderdaad verschriklyk is. Nimmer zullen zy doode beesten, welke zy in de velden vinden liggen, opeten; maar om eenig schepsel aan te raken moeten zy het zelven omgebragt hebben. En wanneer zy over eene grote menigte van leevende beesten kunnen beschikken, vergenoegen zy zich in het eerst met derzelver bloed uit te zuigen, waarop zy zeer gezet zyn, en verlaten hunnen buit niet, voordat zy 'er naar genoegen van gegeten hebben. Wy zullen hier een voorbeeld of twee van de wreedheid en roofzugt dezer Dieren bybrengen. Zekere *Hen-*

IV. *rik Bouman*, die in dienst van de Hoofdst. Kompagnie was, werd, terwyl hy in het veld wandelde, van eenen Tyger aangevallen. Het Dier vloog hem naar de keel, en tragtte daar de tanden in te zetten om 'er het bloed uit te zuigen. *Bouman* was zeer ontsteld, maar had egter tegenwoordigheid van geest genoeg om poogingen ter afweeringe van het gevaar aan te wenden. Hy greep den Tyger by den kop, worstelde tegen denzelven met grote kloekmoedigheid, wierp hem op den grond, en waagde het om 'er boven op te gaan liggen. Toen trok hy een mes uit zynen zak, en stak het dien verschriklyken vyand in de keel, zo dat het Dier op het oogenblik stierf. — De man had egter, gedurende het gevegt, zo veel bloeds verloren, en zo vele wonden gekregen, dat 'er een geruime tyd verliep, eer hy hersteld was. — In den jare 1708 vielen twee Luiparden, een Mannetje en een Wyfje, verzeld van drie jongen, op eene Schaapskooi aan, en zogen het bloed uit byna honderd schapen. Zy scheurden een derzelven in drie stukken, waarvan zy aan ieder van hunne jongen eengaven. Vervolgens namen de ouden elk een der vermoorde beesten op, en liepen 'er mede weg; doch door de eigenaaren en derzelve bedienden vervolgd en omsingeld zynde, werd het Wyfje met de jongen gedood, terwyl het Mannetje door den kring heen brak, en hen ont-
snapte.

Ver-

Verscheidene Schryvers hebben zeer IV. breedv erig gehandeld over de verschil- Hoofdst. lende soorten van Olifanten, in de verschil- Verschil- lende deelen der waereld. Men vindt in vele lende lende Werken berigten wegens de kenmerken soorten van Olifanten, en wegens de plaatsen, fanten. waar zy zich onthouden Sommigen zoeken de vlakten, anderen houden meer van de bergèn, en eenigen beminnen de moerasfige strecken. Allen zyn zy egter gesteld op eene warme lugtstreek, en 'er is geen soort, welke geschikt is om in koude landen te leven. De *Ceylonsche* Olifanten zyn de schoorste en schranderste; doch wy zullen niet ophalen het geen van dezen gezegd wordt, maar ons alleenlyk bepalen tot die, welke aan de Kaap gevonden worden.

Zy vallen aan de Kaap veel groter dan De Kaap- in eenig ander land, en hunne kragt is sche Olifanten evenredig aan de grootte van hunne ligcha- zyn groot men. Volgens de verhalen worden zy 'er ge- en sterk. vonden van twaalf of vyftien voeten hoog, en van eene ongelooflyke sterkte. Men zegt dat, op de Kaap, een Olifant, vastgemaakt aan een schip, het welk eene aanmerklyke zwaarte had, het zelve vry ver voortslepte, niettegenstaande het op het drooge lag om gekalfaterd te worden.

De huid der Olifanten is zonder hairen, Van de bruinagtig en vol rimpels of kerven, die huid der zy ongetwyfeld van de takken en struiken Olifanten, krygen. Aan den staart hebben zy lange, dikke en sterke hairen, die veel styver dan de dikste varkensborstels, en omtrent ander hal

IV. halven voet lang zyn. Zy dienen de Inwo-
 Hoofdst, ners om 'er de pypen mede schoon te
 maken, en kunnen als yzerdraad gebruikt
 worden. Het getal van haren in den staart
 der Olifanten is egter zo groot niet als in
 dien van andere Dieren.

Van den De snuit der Olifanten is niets anders dan
 Snuit. de Neus, die in de lengte is uitgegroeid.
 Dezelve dient hun voor Handen, zynde de
 Voorpooten, welke door vele andere schep-
 fels als armen en handen gebruikt worden,
 tot dat einde ondienstig. Door dit verwon-
 derlyk gestel van snuit, welke vier of meer
 voeten lang, en tot het maken van allerlei
 bewegingen geschikt is, wordt dit gebrek
 genoegzaam vergoed.

Van de Wegens de Olifanten staat verder aan te
 vermen- merken dat de Wyfjes merkelyk kleiner zyn
 ging der dan de Mannetjes. De twee borsten hangen
 Olifan- tusfchen de voorfte pooten. Wanneer zy
 ten, aan de liefdedrift voldoen willen, bege-
 ven zy zich naar eene eenzame plaats, waar
 zy blyven totdat het Wyfje ontvangen heeft.
 Vervolgens keeren zy weder naar hun ge-
 woon verblyf, en 'er heeft geene vermen-
 ging meer plaats dan nadat het Dier
 gejongd heeft, het geen na twee jaren
 dragens geschiedt. Eenigen hebben beweerd
 dat de Olifanten op eene gelyke wyze aan de
 drift der liefde voldoen als de menschen, vre-
 zende zy even zeer om in dien toestand van
 iemand gezien te worden als de zedigste
 Europifche Vrouw. — Wyders merken
 wy aan, dat sommigen te onregt gesteld heb-
 ben, dat de Olifanten altyd staande en noot
 lig.

liggende slapen. Dit wordt door de onder- IV
vinding ten sterksten weersproken; want Hoofdst.
men heeft dikwyls duidelyke bewyzen gezien
dat een Olifant ergens had liggen slapen, door
de indrukfels, die zyn ligchaam in de aarde
gemaakt had.

Hun gewone voedsel in Afrika is hard Hun
gras, als dorre hei, wortels en andere voedsel.
struiken. Somtyds zoeken zy ook het
jonge koorn, waaraan zy grote scha-
de veroorzaaken, dewyl zy het niet
slegts van boven afbyten, maar het zelfs
met wortel en al uitrukken en opeten.
Het geen zy nog laten staan, treden zy,
met hunne ongeschikte ronde pooten, zo
diep in den grond, dat men 'er naauwlyks
iets van kan inzamelen, inzonderheid
wanneer de grond niet hard is. Dit ge-
schiedt vooral veel in de maanden Augus-
tus en September, en men zegt dat zy
het dan gebruiken als een zuivermiddel.
Men draagt in deze maanden zo veel
zorg als mogelyk is om de koornvelden
tegen de strooperyen dezer Dieren te be-
veiligen. Men ontsteekt rondom deze
plaatfen vuren, om hun schrik aan te ja-
gen; maar desnietteenstaande wagen zy
het dikwyls om 'er in te komen. Dikwyls
worden zy egter ook van kant gemaakt;
want aan de Kaap heeft elk mensch regt
om zo vele wilde Dieren om te brengen
als hy kan.

Wanneer de Olifanten willen drinken, Wyze
beginnen zy met het water te roeren. Een¹ wa²rop de
gen denken dat zy schrikken voor het zien Olifanten,
van drinken.

IV. van hunne lelyke gedaante; maar waarschyn-
 Hoofdst. lyk is het een middel om beter voedsel te
 krygen, en de verteering te bevorderen.
 Dus weet men dat Ganzen, Eenden en an-
 dere Vogels, zandkorrels inzwelgen, om
 hunne maag beter aan het kooken te hel-
 pen.

Van hun- De Tanden der Olifanten, welke ten
 ne Tan- monde uitsteken, zyn ongemeen groot; ter
 den. wederzyde van den Ondermuil staat 'er één;
 en volgens *Kolbe* heeft men 'er gevonden,
 die de zwaarte van 60, 80, ja van 120 pon-
 den hadden. Ter oorzaake van deze Tan-
 den worden zy van de Europeanen voorna-
 melyk gezogt; want hun vleesch is gansch
 niet aangenaam van smaak. De bovenge-
 noemde Schryver verhaalt zulks by onder-
 vinding geleerd te hebben. Een stuk van
 eenige ponden gekregen hebbende, liet hy
 hetzelfde kooken, maar het was zo sponsag-
 tig dat het, gekookt zynde, naauwlyks het
 zesde gedeelte van zyne zwaarte behouden
 had; daarenboven was het zeer ofdradig,
 en hy kon zich niet herinneren ooit van
 eenig wild Dier gegeten te hebben, welks
 vleesch grover, harder, drooger en onfma-
 kelyker was.

Van hun- De Mest der Olifanten is in het toema-
 ne Mest. ken van den grond van geen gebruik. Want
 dewyl zy veel wild zaad inslikken, en het
 geen zy doorzwelgen in hunne grote maag
 niet naar behooren verteert, zyn hunne uit-
 werpsels geschikt om zeer veel onkruid te
 doen opkomen. De Hottentotten zyn egter
 gewoon om die mest by gebrek van Tabak

te

te rooken; en men moet erkennen dat zy in reuk en smaak vry wel naar dat gewas ge-lykt. IV. Hoofdst.

De aanmerkelyke overeenkomst, welke tusfchen den Olifant en den Rhinoceros plaats heeft, maakt her, fchoon deze twee Dieren eene onverzoenlyke vyandschap heerscht, niet ongevoeglyk, ze onmiddelyk na elkanderen te beschouwen. Wanneer zy elkanderen ontmoeten, valt de Rhinoceros met eene onbegrypelyke woede op den Olifant aan, welke, tegen dit fchepiel niet bestand zynde, met allen mogelyken spoed de vlugt neemt, zoras hy hetzelve in het oog krygt. Wanneer hy onverhoeds in de magt van dezen vyand valt, maakt dezelve hem, met den hoorn, dien hy op den neus draagt, in den buik zulk eene diepe wond, dat de Olifant onmiddelyk den geest geeft.

De Schryvers, die over den Rhinoceros gehandeld hebben, fpreken 'er op zulk eene verfchillende wyze van, dat men naauwlyks denken zoude dat zy hetzelfde Dier befchryven; en 'er is zeer weinig overeenkomst in hunne berigten wegens deszelfs grootte, gedaante en kleur met de waarheid. Ten minften gelyken die, welken men aan de Kaap ziet, niet veel naar de afbeeldingen, welke in verfcheidene fchriften en platen gevonden worden.

De Rhinoceros, welke men aan de Kaap vindt, is donker bruin van huid, zeer na aan zwart komende. Hy heeft geen hair op de huid;

Vyand-
fchap tus-
fchen den
Rhinoc-
eros en den
Olifant.

Verfchiel-
denheden
in de be-
fchryvin-
gen van
den Rhi-
noceros.

Befchry-
ving van
dit Dier.